

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

2017/3

yıl: 8 cilt: VIII sayı: 18

ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
ŞIRNAK UNIVERSITY JOURNAL OF DIVINITY FACULTY
2017/3 Cilt/Volume: VIII Sayı/Number: 18
ISSN 2146-4901

Bu dergi **EBSCO** Host Research Database veri indeksi tarafından izlenmekte,
ASOS, İSAM, Akademik Dizin ve **TÜBİTAK-ULAKBİM** Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı tarafından taranmaktadır.

Sahibi/Owner

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi adına Prof. Dr. Abdülaziz HATİP

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Editör/Editor

Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL

Editör Yard./Co-Editors

Yrd. Doç. Dr. A. Yasin TOMAKİN - Arş. Gör. Mustafa YILDIZ

Yayın Kurulu/Editorial Board

Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yasin TOMAKİN

Yrd. Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

Yrd. Doç. Dr. İbrahim BAZ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAĞIŞ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nurullah AKTAŞ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sait UZUNDAĞ

Yrd. Doç. Dr. Muammer ARANGÜL

Yrd. Doç. Dr. Nurullah AGİTOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Ömer Ali YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Yaşar ACAT

Arş. Gör. İsmet TUNÇ

Arş. Gör. Mustafa YILDIZ

Öğr. Gör. Enes VELİ

Redaksiyon / Redaction

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yasin TOMAKİN

Baskı/Publication

Grafik Tasarım: DÜZEY AJANS 0212 417 92 92

Baskı

İLBEY MATBAA

Basım Tarihi / Publishing Date

Aralık 2017 / December 2017

Yönetim Yeri/Administration Place

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mehmet Emin Acar Yerleşkesi, 73000 Merkez/Şırnak

Tel:+90 486 518 70 75 Faks: +90 486 518 70 76

e-mail: suifdergi@gmail.com

Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi hakemli bir dergi olup yılda üç sayı olarak yayımlanır. Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları yayıncı kuruluşa ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama aktarılamaz.

Bu Sayının Hakemleri / Academic Referees of This Issue

Prof. Dr. Abdulkadir EVGİN, Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.
Prof. Dr. Abdürrezzak TEK, Uludağ Ü.
Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK, Marmara Ü.
Prof. Dr. Nurettin TURGAY, Dicle Ü.
Doç. Dr. Abdulcebbar KAVAK, Ağrı İbrahim Çeçen Ü.
Doç. Dr. Abdurrahim ALKIŞ, FSM Ü.
Doç. Dr. Enver ARPA, Ankara Sosyal Bilimler Ü.
Doç. Dr. Hüseyin GÜNEŞ, Şırnak Ü.
Doç. Dr. İbrahim PAÇACI, Aksaray Ü.
Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Harran Ü.
Doç. Dr. Murat SULA, Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. Mustafa ÖZKAN, Yıldırım Beyazıt Ü.
Doç. Dr. Mustafa ŞENTÜRK, Trakya Ü.
Doç. Dr. Yahya SUZAN, Dicle Ü.
Yrd. Doç. Dr. Abdullah Taha İMAMOĞLU, Trakya Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ABDÜLHADİOĞLU, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKBAŞ, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜL, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Beşir ÇELİK, Hakkari Ü.
Yrd. Doç. Dr. Emin CENGİZ, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Emrullah ÜLGEN, Bingöl Ü.

Yrd. Doç. Dr. Fikret ÖZÇELİK, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. Fuat KARABULUT, Atatürk Ü.
Yrd. Doç. Dr. Hacı ÖNEN, Dicle Ü.
Yrd. Doç. Dr. Harun YILMAZ, Marmara Ü.
Yrd. Doç. Dr. Hüseyfe ÇEKER, Necmettin Erbakan Ü.
Yrd. Doç. Dr. Kasım ERTAŞ, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Kutbettin EKİNCİ, Mardin Artuklu Ü.
Yrd. Doç. Dr. M. Fatih DUMAN, Akdeniz Ü.
Yrd. Doç. Dr. M. Şükrü ÖZKAN, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Mazhar TUNÇ, Hakkari Ü.
Yrd. Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM, Muş Alparslan Ü.
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zülfi CENNET, Bingöl Ü.
Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri KARADAYI, Karadeniz Teknik Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ömer Ali YILDIRIM, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Süleyman GÜR, Karadeniz Teknik Ü.
Yrd. Doç. Dr. Şükrü AYDIN, Batman Ü.
Yrd. Doç. Dr. Yaşar ACAT, Şırnak Ü.
Yrd. Doç. Dr. Zeki TAN, Iğdır Ü.
Yrd. Doç. Dr. Ercan ALKAN Marmara Ü.
Dr. Duran EKİZER, Ankara Ü.

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Abdülbaki GÜNEŞ, Yüzüncü Yıl Ü.
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN, İstanbul Ü.
Prof. Dr. Baki ADAM, Ankara Ü.
Prof. Dr. Bünyamin SOLMAZ, Necmettin Erbakan Ü.
Prof. Dr. Cengiz GÜNDOĞDU, Atatürk Ü.
Prof. Dr. Hamdi GÜNDOĞAR, Adıyaman Ü.
Prof. Dr. Harun YILDIZ, Samsun Ondokuz Mayıs Ü.
Prof. Dr. Hülya KÜÇÜK, Necmettin Erbakan Ü.
Prof. Dr. İsmail TAŞ, Necmettin Erbakan Ü.
Prof. Dr. Mehmet Ali KIRMAN, Çukurova Ü.
Prof. Dr. Mehmet Bahaüddin VAROL, Aksaray Ü.
Prof. Dr. Nihat YATKIN, Atatürk Ü.
Prof. Dr. Nuh ARSLANTAŞ, Marmara Ü.
Prof. Dr. Ömer ÇELİK, Marmara Ü.
Prof. Dr. Seyit AVCI, Ömer Halisdemir Ü.
Prof. Dr. Şamil DAĞCI, Ankara Ü.
Doç. Dr. Abdülmecit İSLAMOĞLU, Ankara Ü.
Doç. Dr. Ali Osman KURT, Ankara Sosyal Bilimler Ü.
Doç. Dr. Mehmet ÇIÇEK, Kocaeli Ü.

Kur'ân'da Te'kid Üslupları ve Çeşitleri

Mehmet ALTIN*

Özet

Te'kid, tüm dillerde olduğu gibi Arap dilinde de çok önemli bir üslup olup bu üslupla muhatabın zihnine ve gönlüne hitap edilen şeyi iyice yerleştirmek, zihnindeki kuşku ve şüpheleri ortadan kaldırmak gibi hususlar hedeflenir. Özellikle muhatap, ikna olmayan hatta reddeden birisi ise ikna derecesine göre sözün pekiştirilmesi gerekir.

Arapça olarak inen Kur'ân-ı Kerim incelendiğinde, insan üzerinde etki gücü fazla olan te'kid üslubunu sıkça kullandığı görülecektir. Kur'ân'daki te'kid; Allah'ın kudretinin mükemmelliğine ve yaratıcılığının eşsizliğine dikkat çekmek, dinleyiciyi tefekkür ve düşünmeye sevk etmek, sevap kazanmaya teşvik etmek ve azabtan da sakındırmak gibi birçok amaca hizmet etmektedir.

Bu çalışmada, Kur'ân'da çokça bulunan ve çeşitlilik arz eden te'kid üsluplarının araştırılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerim, te'kid, âyet, üslup, lafzî te'kid, manevî te'kid.

Ta'kid (Emphasis) Styles and Types in Qur'an

Abstract

Te'kid is a very important style in Arabic language as it is in all languages. The benefit of Te'kidin is to place well what is addressed to the client's mind and heart, to remove suspicions and doubts in his mind. It is a necessity to reinforce the phrase with a teqid. If the interlocutor is a person who can be persuaded, the word is said to be untouchable. If the person is not someone who can be persuaded, it is good to say the word te'kid. However, if the interlocutor is someone who refuses, then the word must be reinforced according to the persuasion level.

Since the Qur'an was revealed in the Arabic language, takid, which has eminent power to impress people, was utilised in order to transfer the message to their addressee. Takid in the Qur'an has various purposes such as to draw attention on the words of Allah, to the uniqueness of creation and the perfection of His power, and to lead the listener to contemplation, to encourage them to commit good deed and to maket hem abstain from Allah's fury.

The objective of this study is to examine the variety and stylistic usage of takid in the Qur'an.

Keywords: The Qur'an, takid, verse of the Qur'an, style, literal takid, moral takid.

* Yrd. Doç. Dr., Bitlis Eren Ü., İslami İlimler Fakültesi, Tefsir A. B. D.
mehmet_altin13@hotmail.com

Giriş

Kur'anda bulunan te'kid üsluplarının incelenmesine geçmeden önce te'kid kelimesinin tanımını yaparak Kur'an-ı Kerim üslubunun özelliklerine kısaca değinmek istiyoruz.

Te'kid kelimesinin etimolojik yapısını incelediğimizde, bu kelimenin Tevkid veya te'kid şekliyle; وكّد - يكدّ - وكود fiilinden türediğini, sözlükte “sıkıca bağlamak, sağlamlaştırmak, güçlendirmek ve teyit etmek”¹ anlamına geldiğini görürüz. Te'kid kelimesinin birçok tanımı yapılmıştır. Bir tanıma göre te'kid; tabii olduğu kelimenin manasını kuvvetlendiren, pekiştiren, manasındaki kapalılığı gideren sözdür.² Başka bir tanıma göre ise te'kid; duyan kimsenin zihninde sabit kılmak üzere yapılan bir tekrardır. Örneğin, نفسه علي جاء, “Ali bizzat kendisi geldi” ifadesi, علي علي جاء, “Ali Ali geldi” manasındadır.³

Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahya b. Yesar Sa'leb'in (ö. 291/903) 'te'kid' ile ilgili şu sözleri bu konuyu özetler mahiyettedir: Te'kid, konuşmada şüpheleri gidermek ve sözde geçen bütün unsurların kasd edildiğini ifade etmek amacıyla gelir. Nitekim اخوك كلمني 'Kardeşin benimle konuştu' cümlesinde iki ya da daha fazla anlam ortaya çıkmaktadır. Bu cümle 'Kardeşin benimle bizzat konuştu' anlamına gelebileceği gibi, 'Kardeşin çocuğuna, benimle konuşmasını söyledi' anlamına da gelebilir. Fakat تكليماً اخوك كلمني 'Kardeşin benimle bizzat konuştu' dersin, bu cümleden kardeşinin dışında birinin konuştuğunu düşünmek doğru değildir.⁴

Üslup, konuşmacının konuşmasını oluştururken, kelime ve cümlelerin diziliş biçimlerini seçerken takip ettiği yoldur.⁵ İster ilahî ya da beşerî olsun, her sözün kendisine özgü bir üslubu olduğundan, Kur'an'ın da kendisine has bir üslubu olması doğaldır. Zürkanî (ö. 1367/1948) Kur'an üslubunu şu şekilde tanımlamaktadır: “Kelimelerin seçiminde ve cümlelerin tertibinde Kur'an'ın kendisine mahsus yöntemle takip ettiği yoldur.”⁶

Kur'an üslubu; lafız ve mana dengesi, ses ve lafızdan çıkan ahenk, aynı anda farklı sevi-

1 Ebü'l-Fazl Cemâlüddin b. Muhammed b. Mükarrem el-Ensârî İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, (Kahire: Daru'l-Mearif, ts.), “vkd” md., 6: 4905.

2 Abdurrahman Molla Cami, *Şerhu'l-Kafiye*, (İstanbul: Salah Bilici Kitabevi, ts.), 220.

3 Mustafa el-Galayânî, *Cami'ü'd-Durusi'l-Arabiyye*, (Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye, 1996), 3: 231.

4 İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, “vkd” md., 6: 4905.

5 Muhammed Abdulazim ez-Zürkanî, *Menahilu'l-İrfan*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1995), 2: 239.

6 Zürkanî, *Menahilu'l-İrfan*, 2: 239.

yelere hitap etme ve sahip olduğu bütünlük ve insicâm gibi özellikleriyle temayüz etmiştir.⁷ İşte Kur'an-ı Kerim kendisine özgü eşsiz bu üslubu vesilesiyle asırlardan beri gönüllerde taht kurmuş, düşmanını susturmuş, dostunu sevindirmiş ve davet ettiği mübâreze meydana hep galip gelmiştir.⁸

1. Kur'an-ı Kerim'de Te'kid Üslupları ve Çeşitleri

Kelamların en belîği olan ve belagete önem veren bir topluluğa inen Kur'an'ın her cümlesinde belagatin incelikleri bulunmaktadır. Bu bağlamda kelimeye kuvvet katan, cümleyi pekiştiren ve muhatabın kafasındaki soru işaretlerini gideren te'kidin⁹ Kur'anda çokça bulunduğunu görmekteyiz. Öyle ki te'kid üslup ve çeşitlerinin sayısı Kur'an âyetlerinin üçte birinden daha fazladır.¹⁰

Birçok âlime göre, ifadenin bir te'kid edâtıyla pekiştirilmesi ihtiyaçtan kaynaklanan bir durumdur. Eğer muhatap, ikna olabilecek bir kimse ise söz, te'kidsiz söylenir. Ancak muhatap, reddeden birisi ise ikna durumuna göre sözün pekiştirilmesi gerekir.¹¹ Yâsîn sûresinde zikredilen şu âyetler buna güzel bir örnektir:

﴿وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ * إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ * قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ * قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا إِنَّا لِلَيْكُم لَمُرْسَلُونَ * وَمَا عَلَّمْنَا إِلَّا الْبَلَاغَ الْمُبِينُ﴾¹²

Birçok müfessire göre âyette geçen elçiler Hz. İsa tarafından Antakya halkına gönderilen elçilerdir. Hz. İsa tarafından hak dine davet etmek üzere Antakya halkına elçiler gönderilir. Başlangıçta iki kişi olan elçiler şehre varır ve Hz. İsa'nın elçileri olduklarını söyleyerek herhangi bir te'kid vasıtası kullanmaksızın halkı Hakka davet ederler. Fakat şehir halkı onların çağrılarını kulak vermez ve onları yalanlar.¹³ Bunun üzerine Allah onları üçüncü bir elçiyle destekler. Muhatapların durumlarını göz önünde bulunduran elçiler bu kez üslup değiştirerek مُرْسَلُونَ İنا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ “Şüphesiz biz size gönderilmiş elçileriz”. (Yâsîn 36/14) diyerek te'kidli bir ifadeyle onları tasdik etmeye davet ederler. Fakat onların her türlü davetine kulaklarını tıkayan şehir halkı “Siz de ancak bizim gibi insansınız. Rahmân hiçbir şey indirmemiştir. Siz sadece yalan söyleyen kimselersiniz” (Yâsîn 36/15) şeklinde karşılık vererek inkârda ısrar edip, elçileri de yalancılıkla itham ederler. Bunun üzerine elçiler, مُرْسَلُونَ قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا إِنَّا لِلَيْكُم لَمُرْسَلُونَ “Bizim, gerçekten size gön-

7 Kur'an Üslubu ile ilgili geniş bilgi için bkz.: Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebû Bekr Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, (Beyrut, 2006), 22: 160; Ayrıca bkz.: Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul, 1979), 1: 47; Seyyid Kutup, *Kur'anda Edebi Tasvir*, çev. Süleyman Ateş, (Ankara: Hilal Yayınları, ts.), 155; Muhammed Diraz, *Kur'anın Anlaşılmasına Doğru*, çev. Salih Akdemir, (Ankara, 1983), 116.

8 Halil Çiçek, *20. Asırda Kur'an İlimleri Çalışmaları*, (yy: Timaş Yayınları, ts.), 81.

9 Abdülkerim Bingöl ve Mehmet Salmazzem, “Kur'andaki Te'kid İfadelerinin Bazı Türkçe Meâllerdeki Karşılıklarına Dair Bir İnceleme”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 8, sy. 16, (2017/1): 168.

10 Kazım Fethi er-Râvî, “Kur'an-ı Kerim'de Te'kid Üslupları (Esalibu't-Tevkid fi'l-Kur'âni'l-Kerim)”, çev. Hasan Keskin, *CÜİF Dergisi*, c. 6, sy. 1, (2002): 176.

11 Bkz: Muhammed b. Abdullah ez-Zerkeşî, *el-Burhan fi Ulumi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, (Kahire: Daru't-Turas, 1984), 2: 393.

12 Yâsîn 36/14-17. Hani biz onlara iki elçi göndermiştik de onları yalancı saymışlardı. Biz de onlara üçüncü bir elçi ile destek vermiştik. Onlar, “Şüphesiz biz size gönderilmiş elçileriz” dediler. Onlar şöyle dediler: “Siz de ancak bizim gibi insansınız. Rahmân, hiçbir şey indirmemiştir. Siz Sadece yalan söylüyorsunuz.” (Elçiler ise) şöyle dediler: “Bizim gerçekten size gönderilmiş elçiler olduğumuzu Rabbimiz biliyor.” “Bize düşen ancak açık bir tebliğdir.”

13 Nasiruddin b. Ömer b. Muhammed el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Tevil*, (Beyrut, ts.), IV, 262-263.

derilen elçiler olduğumuzu Rabbimiz biliyor. Şüphesiz biz size gönderilmiş elçileriz” demek suretiyle daha güçlü bir ifadeyle onlara çağrıda bulunurlar. Ancak muhatapların inkâr ve isyanlarını ısrarla sürdürmeleri üzerine artık davetin onlara hiçbir fayda vermeyeceğine kanaat getirirler. Son olarak da وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ “Bize düşen ancak apaçık bir tebliğdir”. (Yâsîn 36/17) diyerek görevlerinin sadece tebliğ etme olduğunu bildirirler.¹⁴

Yukarıdaki âyetlerde görüldüğü gibi muhatap kimsenin tavrının farklılığından dolayı bazı âyetlerde bir,¹⁵ bazılarında iki,¹⁶ bir kısım âyetlerde ise üç¹⁷ veya daha fazla¹⁸ te'kid çeşidi görülebilmektedir. Özetle ifade edelim ki Kur'ân'da bulunan te'kid üsluplarının çok ve çeşitli amaçları vardır: Allah'ın âyetlerine, yaratıcılığının eşsizliğine ve kudretinin mükemmelliğine dikkat çekmek, dinleyiciyi tefekkür ve düşünmeye sevk etmek,¹⁹ Allah'ın vâdinin kesin olarak gerçekleşeceğini ifade etmek,²⁰ sevap kazanmaya teşvik etmek ve Allah'ın azabından sakındırmak²¹ gibi pek çok amaç zikredilebilir.

2. Fiil Cümlesinde Bulunan Te'kid Üslupları ve Çeşitleri

Fiil cümlesi; nakıs olmayan bir fiille başlanılan cümle olup fail ve mefulden oluşur.²²

Kur'ân'da zikredilen fiil cümlelerinde bulunan te'kid üsluplarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

2.1. Te'kid Nunlarıyla Yapılan Te'kid

Şeddeli ve şeddesiz nun (ن), mana harflerinden olup, te'kid amaçlı gelirler.²³ Şeddeli nun (نُ), fiilin üç defa pekiştirilmesini, şeddesiz nun (ن) ise fiilin iki defa pekiştirilmesini sağlar.²⁴

Âyetlerde muzari fiilin sonuna bitişen şeddeli nun (نُ) çokça gelmektedir. Bununla ilgili birkaç örnek zikrederim:

- 1) Nun-i te'kid, Kur'ân'da çoğu zaman sarih kasmenden sonra gelmektedir. Örnek: اللَّهُ تَعَالَى كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ “Allah'a andolsun ki, uydurmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.” (en-Nahl 16/56)²⁵ Bu âyette (تَنْسِفُونَ) fiilinin te'kid nunuyla gelme sebebi (اللَّهُ) kasmenden sonra gelmesidir.
- 2) Nun-i te'kid, Kur'ân'da çoğu zaman gizli kasmenden sonra gelmektedir. Örnek: لَنْ نُجِئَنَّكُمْ أَجْرَكُمْ لَنْ نُجِئَنَّكُمْ “Yemin ederiz ki, siz (Medine'den) çıkarılırsanız, muhakkak biz de sizinle beraber çıkarız.” (el-Haşr 59/11)²⁶ Âyetteki (لَنْ نُجِئَنَّكُمْ) ifadesinin başına gelen (ن), kasmemin cevabına gelen “lam-ı muvattîa”²⁷ olup öncesindeki (اللَّهُ) kasemi mahzuftur.

14 İsmâuddin İsmail b. Muhammed Konevî, *Hâşiyetu'l-Konevî alâ Tefsîri'l-İmami'l-Beydâvî ve Maâhu Hâşiyetu'bnî't-Temcid*, thk. Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer, (Beyrut, 2001), 16: 107.

15 Bkz.: eş-Şems, 91/9-10; el-Mâide, 5/67, 44, 63.

16 Bkz.: el-Bakara, 2/155; el-Enfâl, 8/4; el-Hicr, 15/30; el-Leyl, 92/12-13.

17 Bkz.: el-Mâide, 5/17; eş-Şuâra, 26/9; el-Hicr, 15/43, 72.

18 Bkz.: en-Nisâ, 4/72; Yûnus, 10/53; eş-Şuâra, 26/44; el-Vâkıâ, 56/95.

19 Örnek için bkz.: ez-Zâriyât, 51/23.

20 Örnek için bkz.: er-Rûm, 30/47.

21 Örnek için bkz.: el-Kamer, 54/54; el-Enbiyâ, 21/98.

22 Abduh Racihî, *et-Tatbiku'n-Nehavi*, (Beyrut: en-Nehdatu'l-Arabiyye, 2004), 199.

23 İbn Ali Yaiş İbn Ya'îş, Şerhu'l-Mufassal, (Mısır: İdaratu't-Tebaati'l-Müniriyye, ts.), 9: 37.

24 Zerkeşi, *el-Burhan*, 2: 419.

25 Ayrıca bkz.: el-A'râf, 7/100; Meryem, 19/68; el-Enbiyâ, 21/57; Sâd, 38/82.

26 Ayrıca bkz.: el-Haşr, 59/12; el-A'râf, 7/189; el-Bakara, 2/155; Âl-i İmrân 3/186.

27 el-Lâmu'l-Muvattîa: Cevabın şarta değil de mahfuz bir yemine ait olduğuna delalet eden ve şartın başına gelen

Kur'anda, (لَقَدْ) edâtının mazi fiille kullanımına örnek: “Şüphesiz Allah, inananlardan hoşnut olmuştur.” (el-Fetih 48/18)³⁵

2.3. (لَنْ) Edâtıyla Yapılan Te'kid (Te'kid-i Nefy-i İstikbal)

(لَنْ) harfi, muzari fiilinin başına getirildiği zaman nefy-i istikbal anlamını te'kid eder.³⁶ Kur'anda (لَنْ) edâtıyla yapılan te'kide örnekler:

- 1) “Sen dinlerine uymadıkça, ne Yahudiler ve ne de Hıristiyanlar asla senden razı olmazlar.” (el-Bakara 2/120)
- 2) “Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.” (Yûsuf 12/80)
- 3) “Fakat kendi elleriyle önceden yaptıkları işler yüzünden ölü-mü hiçbir zaman temenni edemezler.” (el-Bakara 2/95)

Söz konusu olan üç âyetteki fiillerin başına gelen (لَنْ), nefy-i istikbal anlamını te'kid etmiştir.

2.4. Öne Geçmiş Cümle Öğeleriyle Yapılan Te'kid

Arapçada bazen cümlede sonra gelmesi gereken öğeyi öne almak suretiyle te'kid yapmak mümkündür. Bu, genellikle mamulün amilinin önüne geçmesiyle oluşur.³⁷

Sonra gelmesi gereken kelimenin öne geçmesiyle oluşan te'kid, Kur'anda çeşitli şekil-lerde gelmiştir:

- 1) Kur'anda mefulün ve mamulün takdimiyle yapılan te'kidlere örnek: وَأَمَّا يَنْعَمَ رَبِّكَ فَحَدِّثْ “Öyleyse sakın yetimi ezme. Sakın isteyeniyi azarlama! Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat.” (ed-Duhâ 93/9-11)³⁸ Bu âyette (يَنْعَمُ) (الْيَتِيمِ) ifadeleri meful olup fiillerinin önüne geçtiklerinden hasr ifade ederek te'kid meydana gelmiştir.
- 2) Kur'anda munfasıl mensub zamirin takdimiyle yapılan te'kidlere örnek: إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ “(Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.” (el-Fatiha 1/5)³⁹ Bu âyette bulunan iki (إِيَّاكَ) ifadesi meful olup fiillerinin önüne geçtik-lerinden hasr ifade etmişler. Dolayısıyla te'kid meydana gelmiştir.
- 3) Kur'anda (كُلُّ) kelimesinin takdimiyle yapılan te'kidlere örnek: وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى “Bu-nunla beraber Allah, hepsine de en güzel olanı (cenneti) va'detmiştir.” (el-Hadîd 57/10)⁴⁰ Bu âyette bulunan (كُلًّا) ifadesi meful olup fiillerinin önüne geçtiğinden hasr ifade etmişler. Dolayısıyla te'kid meydana gelmiştir.

Yukarıda verdiğimiz üç örnekte de görüldüğü gibi sonra gelmesi gereken kelimeler öne geçerek te'kid ifade etmişlerdir.

2.5. Mastar ile Te'kid (Meful-u Mutlak)

Meful-u mutlak, fiilden sonra ya fiilin manasını te'kid etmek, ya sayısını belirtmek ya da çeşidini bildirmek için fiilin lafzından gelen mastardır. Meful-u mutlakın yerine ismî

35 Ayrıca bkz: el-Mâide, 5/17; Sebe, 34/20; el-İsrâ 17/10.

36 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 8: 112.

37 Abdulkahir el-Cürçânî, *Delailu'l-İcaz fi İlmi'l-Meani*, (Beyrut: Daru'l-Mearif, ts.), 1: 85-86.

38 Ayrıca bkz: el-Müddessir 74/3-5.

39 Ayrıca bkz: el-En'âm 6/41; el-Bakara, 2/172.

40 Ayrıca bkz: el-Kamer, 54/49; el-Enbiyâ, 21/79; el-İsrâ 17/12,13,20.

mastar, muradifi olan bir kelime, sıfatı, ona dönen zamiri vb. naibleri gelebilir.⁴¹ Bu meful, faildeki mecaz durumu gidermek ve eylemdeki müphemliği gidermek için kullanılır.⁴²

Kur'an'da mastar ile te'kid çeşitli biçimlerde gelmektedir:

2.5.1. Meful-u Mutlakın, Fiil ile Beraber Gelmesi

Örnek 1: وَرَبِّ الْفُرَّانِ تَزْتِيلاً “Kur'an'ı ağır ağır, tane tane oku.” (el-Müzzemmil 73/4) Bu âyette meful-u mutlak olan رَبِّ الْفُرَّانِ تَزْتِيلاً, fiilinin mastarı olup birlikte gelmişlerdir.

Örnek 2: ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا “Sonra sizi yine oraya döndürecek ve kesinlikle sizi (yeniden) çıkaracaktır.” (Nûh 71/18) Bu âyette meful-u mutlak olan يُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا, fiilinin mastarı olup birlikte zikredilmiştir.

2.5.2. Meful-u Mutlaka Delâlet Eden Mastarın Yardımıyla Te'kid

Örnek 1: فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ “Öyle ise (birine) büsbütün gönül vermeyin.” (en-Nisâ 4/129) Bu âyetteki (كُلَّ الْمَيْلِ) ifadesi, mastar olan (مَيْلاً)'ne delâlet eder.

Örnek 2: أَقْرَبُكُمْ كَلَّ مُمَرِّقٍ “Çürüyüp paramparça olduğunuz zaman” (Sebe 34/7) Âyetteki (كَلَّ مُمَرِّقٍ), mastar olan (مَمْرِيقًا)'ye delâlet eder.

2.5.3. Meful-u Mutlakın İsm-i Faille Zikredilerek Te'kid Yapılması

Örnek 1: فَالرَّاجِعَاتِ رَجْرًا وَالصَّافَاتِ صَفًّا “Saf bağlayıp duranlara, haykırarak sevk edenlere yemin olsun ki” (es-Saffât 37/1-2) Meful-u mutlaklar (صَفًّا رَجْرًا) kelimeleri olup ism-i failleri olan (الصَّافَاتِ الرَّاجِعَاتِ) kelimeleriyle beraber zikredilerek onları te'kid etmişlerdir.

Örnek 2: فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا وَالتَّاشِطَاتِ تَشْطَاطًا وَالتَّارِغَاتِ عَرَفًا “Andolsun (kâfirlerin ruhlarını) şiddetle çekip çıkaranlara, (mü'minlerin ruhlarını) kolaylıkla alanlara, yüzüp yüzüp gidenlere derken, öne geçenlere.” (en-Naziât 79/1-4) Meful-u mutlaklar (سَبْقًا, سَبْحًا, تَشْطَاطًا, عَرَفًا) kelimeleri olup ism-i failleri olan (السَّابِقَاتِ, السَّابِحَاتِ, التَّاشِطَاتِ, التَّارِغَاتِ) kelimeleriyle beraber zikredilerek onları te'kid etmişlerdir.

2.5.4. Hakkan Meful-u Mutlakıyla Yapılan Te'kidler

Örnek 1: خَالِدِينَ فِيهَا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا “İçlerinde ebedî kalacakları Naîm cennetleri vardır. Allah, (bu konuda) gerçek bir vaatte bulunmuştur.” (Lokmân 31/9) (وَعَدَّ اللَّهُ) ve (حَقًّا) kelimeleri te'kid olarak gelen meful-u mutlak olup fiilleri mahzuttur. Takdiri; (وعداً وعدالله) ve (حقاً حقه) şeklindedir.⁴³

Örnek 2: أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا “İşte onlar gerçekten kâfirlerdir.” (en-Nisâ 4/151) (أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) (حَقًّا) kelimeleri te'kid olarak gelen meful-u mutlak olup fiilleri mahzuttur. Takdiri; (وعداً وعدالله) ve (حقاً حقه) şeklindedir.⁴⁴

Örnek 3: “Onlar, ‘Allah, ölen bir kimseyi diriltmez’ diye var güçleriyle Allah'a yemin ettiler. Hayır, diriltecek! Bu, yerine getirilmesini Allah'ın üzerine aldığı bir vaaddir. Fakat insanların çoğu bilmezler.”

41 Abdurrahman İbn Akil, Şerhun ala Elfiyeti İbn Malik, (Kahire: Daru't-Turas, 1980), 2: 169, 173-174.

42 Zerkeşi, el-Burhan, 2: 391.

43 Muhyeddin ed- Dervişi, İrabu'l-Kur'âni'l-Kerim, (Beyrut: Daru İbn Kesir, 1999), 6: 80-81.

44 İbn Ya'îş, Şerhu'l-Mufassal, 1: 115.

(en-Nahl 16/38) Burada (وَعَدًا) ve (حَقًّا) mastarları te'kid içindir. Mukadder mahzuf fiilleriyle mensubturlar.⁴⁵ Fiillerinin de takdiri (وَعَدَ) ve (حَقَّ) şeklindedir.

2.5.5. Türetilmeyen Mastarlardan Meful-u Mutlak Olarak Kullanılan Te'kidler

Arapçada meful-u mutlak olarak gelen (سُبْحَانَ) lafzı gibi türetilmemiş mastarlarla da te'kid yapılır. Bu mastarların fiilleri mahzuf olur.

- 1) سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ “O (Allah), onların ortak koştuklarından uzaktır, yücedir.” (ez-Zümer 39/67) Burada (سُبْحَانَ) ifadesi türetilmemiş mastarlardan olup meful-u mutlak olarak gelmiştir ve pekiştirme görevini yapmaktadır.⁴⁶
- 2) سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعَزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ “Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir.” (es-Saffât 37/180)⁴⁷ Burada (سُبْحَانَ) ifadesi türetilmemiş mastarlardan olup hafzedilmiş bir fiilin meful-u mutlakıdır ve pekiştirme görevini yapmaktadır.

2.6. Müekkid Hal ile Te'kid

Hal; cümlede failin, mefulün veya her ikisinin durumunu bildiren lafızlardır.⁴⁸ Müekkid hal ise, cümleye yeni bir mana yüklemeyip sadece kendinden önceki failin, mefulün ya da cümlenin manasını te'kid eder. Müekkid hal ile medh, ta'zim, tahkir veya tehdid amaçlanır.⁴⁹

Kur'ân-ı Kerim'de çeşitli şekillerde gelen müekkid te'kid ile ilgili birkaç örneği şu şekilde verebiliriz:

- 1) وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلِّهِمْ جَمِيعًا “Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topyekûn iman ederlerdi.” (Yûnus 10/99) (جَمِيعًا) kelimesi sahibu'l-hal olan (مَنْ)'i te'kid eden haldir.⁵⁰
- 2) إِنَّ هَذِهِ أُمَّةٌ وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ “Şüphesiz bu (İslâm), tek ümmet (din) olarak sizin ümmetiniz (dininiz)dir.” (el-Enbiyâ 21/92) Bu âyette (أُمَّةً) kelimesi müekkid bir haldir.
- 3) فَتَبَسَّمْ صَاحِبًا “Gülerek tebessüm etti.” (en-Neml 27/19)⁵¹ (صَاحِبًا) kelimesi müekkid bir haldir.
- 4) وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا “(Ey Muhammed!) Seni insanlara bir peygamber olarak gönderdik.” (en-Nisâ 4/79) (رَسُولًا) kelimesi müekkid hal olup kendinden önce geçen âmilini hem lafzen hem de mana itibarıyla te'kid etmektedir.⁵²
- 5) ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ أَلَمْ يَكُنْ فِيهِ أَلَمْ يَكُنْ فِيهِ (الْكِتَابُ) te'kid etmiştir.⁵³
- 6) قَالُوا كَيْفَ نَكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا “Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?” dediler.” (Mer-yem, 19/29) (صَبِيًّا) kelimesi, cümlenin anlamına tek'id etmektedir.

45 Bkz: Derviş, *İrabu'l-Kur'âni'l-Kerim*, 4: 245.

46 Bkz: Derviş, *İrabu'l-Kur'âni'l-Kerim*, 6: 537.

47 Ayrıca bkz: er-Rûm, 30/17.

48 Ebu Muhammed Abdillillah b. Yusuf b. Hişam, *Şerhu Katru'n-Neda Bellu's-Sâda*, thk. Muhyeddin Abdulhamid, (İstanbul: Daru'l-Cil, ts.), 234.

49 Abbas Hassan, *en-Nahvu'l-Vafi*, (Mısır: Daru'l-Mearif, ts.), 2: 391.

50 Hassan, *en-Nahvu'l-Vafi*, 2: 391.

51 Ayrıca bkz: et-Tevbe 9/25; en-Neml 27/10.

52 Hassan, *en-Nahvu'l-Vafi*, 2: 391.

53 Bkz: Derviş, *İrabu'l-Kur'âni'l-Kerim*, 1: 38.

- 7) (وَحَدَّهُ) “Allah, bir tek (ilâh) olarak anıldığında...” (ez-Zümer 39/45)⁵⁴ kelimesi Allah'ın birliğini te'kid eden haldir.
- 8) وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً “Allah'a ortak koşanlar sizinle nasıl topyekûn savaşıyorlarsa, siz de onlarla topyekûn savaşın.” (et-Tevbe 9/36) (كَافَّةً) kelimeleri faillerini veya mefullerini te'kid eden iki hal olup (جَمِيعًا) manasına gelmektedir.⁵⁵

Yukarıdaki âyetlerde gelen 'müekkid hal', kendisinden önceki fâil/özne ya da meful/nesenin manasını pekiştirmektedir.

2.7. Lafzî Te'kid

Lafzî tekid, cümlede zikredilen birinci lafzın bizzat tekrarı⁵⁶ ya da hükmen tekrarı⁵⁷ ile olur.⁵⁸ Dinleyicinin dikkatini çekmek ve eğer dinleyen duymadıysa lafzı tekrar ederek ona duyurmak, korkutmak veya tehdit etmek gibi nedenlerle lafız tekrar edilebilir.⁵⁹

Suyûtî (ö. 911/1505), *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'ân*, adlı eserinde Müekked lafzın; isim, fiil, harf, isim fiil veya cümle olabileceğini söylemiştir.⁶⁰ Şimdi bunlara ayrı ayrı örnekler verelim:

- 1) Müekked lafız bazen nekra isim olabilir: قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَرُوهَا تَقْدِيرًا وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِأَنبِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَأَكْوَابُ كَانَتْ قَوَارِيرَ “Etraflarında gümüş kaplar, şeffaf kadehler dolaştırılır. Gümüşten billur kaplar ki, onları (ihtiyaca göre) ölçüp düzenlemişlerdir.” (el-İnsân 76/15-16) Bu âyette nekre olan قَوَارِيرَ kelimesi, te'kid olmak üzere ikinci defa gelmiştir.
- 2) Müekked lafız bazen isim fiil olabilir: هَيَّاتَ هَيَّاتَ لِمَا نُوْعِدُونَ “Hâlbuki bu size vaad olunan şey, ne kadar da uzak!” (el-Mü'minûn 89/36) Bu âyette isim fiil olan هَيَّاتَ kelimesi te'kid için tekrarlanmıştır.⁶¹
- 3) Müekked lafız bazen harf (edât) olabilir: وَمَا الَّذِينَ سَعَدُوا فِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا “Mutlu olanlara gelince, gökler ve yerler durdukça içinde ebedî kalmak üzere cennettedirler.” (Hûd 11/108) Bu âyette harfi cer olan فِي, te'kid için tekrarlanmıştır.⁶²
- 4) Müekked bazen cümle olabilir: إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا “Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır.” (el-İnşirâh 94/5-6) Burada مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا İN' âyeti cümle olarak lafzî te'kid olmak üzere ikinci defa tekrarlanmıştır. Nitekim İbn Mesud mushafında müekked olan cümle düşmüştür.⁶³ Müekked cümle olduğunda genellikle önceki cümleye مَعَ edâtiyle bağlanır. Mîsal: ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ “Hayır; ileride bileceksiniz! Hayır, Hayır! İleride bileceksi-

54 Ayrıca bkz: el-Gâfir 40/84,12; el-Mümtehine 60/4.

55 Derviş, *İrabu'l-Kur'âni'l-Kerim*, 3: 214.

56 Birinci lafzın bizzat tekrarı ile oluşan te'kide örnek; جاءني زيد

57 Lafzın hükmen tekrarı ile oluşan te'kide örnek; ضربتُ انا

58 Geniş bilgi için bkz.: Molla Cami, *Şerhu'l-Kafiye*, 220.

59 Hassan, *en-Nahvu'l-Vafi*, 3: 526.

60 Celaleddin Abdurrahman es-Suyûtî, *el-İtkan fî Ulumi'l-Kur'ân*, thk. Said Mendub, (Lübnan: Daru'l-Fikr, 1996), 2: 177.

61 Suyûtî, *el-İtkan*, 2: 177. Zerkeşi'ye göre, وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا كَلَّا إِذَا دُخِيَ الْأَرْضُ دُخِيَ دُخًا “Hayır, yeryüzü (kıyamet sarsıntısıyla) parça parça olup dağıldığı zaman, Rabbin (emri) gelip melekler de saf saf dizilince”. (el-Fecr 89/20-21.) âyetlerindeki دُخِيَ دُخًا صَفًّا صَفًّا lafızları te'kid için değildir. Çünkü lafzî te'kide, ikinci lafzın delâlet ettiği şeye ilk lafzın da delâlet etmesi gerekir. Hâlbuki دُخِيَ دُخًا ifadesinde ikinci “parçalanma”dan farklıdır. Mana, “bir parçalanmadan sonra başka bir parçalanma daha olmuştur” şeklindedir. صَفًّا صَفًّا lafızların da ardi ardına gelmeleri teksir (çoğaltma) içindir. (Bkz.: Zerkeşi, *el-Burhan*, 2: 385.)

62 Bkz: Zerkeşi, *el-Burhan*, 2: 385.

63 Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed ez-Zemaşeri, *el-Keşâf 'an Haka'iki Gavâmizi't-Tenzil ve 'Uyûni'l-Ekâvil fî Vücûhi't-Te'vil*, (Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, 2003), 4: 772.

niz!” (et-Tekâsür 102/3-4) Bu âyette ikinci cümle olan سَوْفَ تَعْلَمُونَ cümlesi müekked olup önceki cümleye ثُمَّ edatıyla bağlanmıştır.

2.8. Manevî Te'kid

Manevî te'kid belirli kelimelerle yapılır. Onlar da; (جميع-كل), (كلا-كلتا), (عين-نفس), kelime-leridir.⁶⁴

(عين-نفس) kelimeleri; ifadedeki mecazı, yanılmayı ve unutmayı kaldırmak için kullanılır.⁶⁵ Bu kelimeler, müfred kelimeyi te'kid ederler. Tesniye ve cemi bir kelime te'kid edileceği zaman (جميع-كل) şeklindeki cemileri kullanılır.⁶⁶ (جميع-كل) kelimeleri ise, tesniye ve cemi bir kelime ya da müennes bir kelimeyi te'kid edecekleri zaman o lafızlara uyumlu olarak gelirler.⁶⁷ Bu iki kelime, te'kid ettikleri kelimelerin umum ve şumulüne delâlet ederler. كَلِمَةً فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ “Bunun üzerine bütün melekler saygı ile eğildiler.” (el-Hicr 15/30) En güçlü te'kidî كَلِمَةً kelimesi ifade eder. Sonra جميع kelimesi gelir.⁶⁹

(جميع - كل) kelimeleri ile ilgili Kur'anda yapılan te'kidlere örnekler:

- 1) “Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir.” (el-Hicr 15/43) Bu âyette (أَجْمَعِينَ), (هُمْ) un te'kididir.
- 2) “Onların hepsini azdıracam dedi.” (el-Hicr 15/39)⁷⁰ Bu âyette (أَجْمَعِينَ), (هُمْ) un te'kididir.
- 3) “O, bütün çiftleri yaratandır.” (ez-Zuhruf 43/12)⁷¹ Bu âyette (كُلِّ) kelimesi, (الْأَزْوَاجِ) in te'kididir.
- 4) “Bu onların gözlerinin aydın olması, üzülmemeleri ve hepsinin de kendilerine verdiği razı olmaları için daha uygundur.” (el-Ahzâb 33/51) Bu âyette (كُلُّهُمْ) ifadesi, (يَرْضَيْنَ) nin te'kididir.

2.9. Edatıyla Yapılan Te'kid

Bir cevap edatı olan كَلَّا, kendinden önce geçen cümlelerin ifade ettiği düşüncenin doğru olmadığını sert bir şekilde ifade etmeye yarar.⁷²

كَلَّا ile te'kid Kur'anda 33 âyette geçmektedir.⁷³ Bir kaç tanesini zikrelelim:

- 1) “Hayır, kesin olarak bir bilseniz...” (et-Tekâsür 102/6)⁷⁴ Bu âyetin başındaki كَلَّا edatı cümleyi te'kid etmektedir.
- 2) “Hayır! Andolsun, eğer vazgeçmezse, muhakkak onu perçeminden; o yalancı, günahkâr perçeminden yakalarız.” (el-Alak 96/15)
- 3) “Ha- كَلَّا وَالْقَمَرَ * وَاللَّيْلَ إِذْ أَدْبَرَ * وَالصُّبْحَ إِذَا أَسْفَرَ * إِنَّهَا لِرِجْدَى الْكَبِيرِ * نَذِيرًا لِلْبَشَرِ (36) لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ (öğüt almazlar.) Aya, çekilip gittiğinde geceye, aydınlandığında sabaha andol-

64 İbn Ya'îş, Şerhu'l-Mufassal, 3: 40.

65 Galayâni, Camiu'd-Durusi'l-Arabiyye, 3: 233.

66 Mustafa Meral Çörtü, Sarf ve Nahiv, (İstanbul: MÜİF, 2008), 400.

67 Bkz: Galayâni, Camiu'd-Durusi'l-Arabiyye, 3: 234.

68 İbn Akil, Şerhun ala Elfiyeti İbn Malik, 3: 209.

69 Hassan, en-Nahvu'l-Vaifi, 3: 511.

70 Ayrıca bkz: Sâd, 38/82, 85; Hüd 11/119; el-A'râf, 7/124.

71 Ayrıca bkz: Hüd 11/23; Âl-i İmrân 3/154; el-Kamer, 54/42.

72 Galayâni, Camiu'd-Durusi'l-Arabiyye, 3: 270.

73 Hayran 2.3 bilgisayar prog., Konkordans Kelime Listesi, كَلَّا maddesi.

74 Ayrıca bkz: el-Hümeze 104/4.

sun ki o (cehennem) insan için; içinizden ileri geçmek yahut geri kalmak isteyenler için uyarıcı olarak elbette en büyük bir şeydir.” (el-Müddessir 74/32-36)

2.10. Kelimesiyle Yapılan Te'kid لا جَرَمَ

لا جَرَمَ ifadesi için üç görüş ileri sürülmüştür. Birinci görüşe göre لا, daha önce kullanılan bir ifadeyi reddetmek için kullanılır ve 'durum (iş), iddia ettikleri gibi değildir' demektir. جَرَمَ ise bir fiil olup كَسَب (kazandı) manasındadır. İkinci görüşe göre لا جَرَمَ, iki kelimenin birleşmesiyle terkip oluşturmuş olup حَقًّا anlamında kullanılmıştır. Üçüncü görüşe göre ise لا جَرَمَ, ifadesi لا محالة (kesinlikle, muhakkak) anlamındadır.⁷⁵

لا جَرَمَ, Kur'ân'da beş âyette geçmektedir:

- 1) لا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُغْلِبُونَ “Şüphesiz Allah, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir.” (en-Nahl 16/23)
- 2) لا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْخَائِرُونَ “Hiç şüphesiz onlar, ahirette ziyana uğrayanların da ta kendileridir.” (en-Nahl 16/109)
- 3) لا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ “Hiç şüphesiz onlara cehennem vardır ve onlar oraya en önde sokulacaklardır.” (en-Nahl 16/62)
- 4) لا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ (Hûd 11/22)
- 5) لا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ “Şüphesiz sizin beni tapmaya çağırduğunuz şeyin ne dünya ne de ahiret konusunda hiçbir çağırısı yoktur.” (el-Gâfir 40/43)

Kur'ân'da geçen bu beş âyetin tamamında لا جَرَمَ ifadesinin cümlelere te'kid anlamını kattığını görüyoruz.

2.11. Zaid Harflerle Yapılan Te'kid

Te'kid için harfler/edâtlar bazen zâid olarak gelirler. Zâid harf, cümleden atılabilir. Cümleden atılınca cümle, ne öge, ne de anlam açısından bozulur.⁷⁶ Dolayısıyla, ليس زيد بقائم ifadesinin anlamı, ليس زيد قائما/Zeyd, ayakta değildir anlamındadır. Te'kid dışında yeni bir anlam ortaya koymayan zâid edât, âmîl ya da mamûl olamaz.⁷⁷

Örnek olmak üzere âyetlerde, zâid harf/edâtlarla yapılan te'kidleri şöylece sıralayabiliriz:

2.11.1. Zaid ba (ب) İle Yapılan Te'kid

Ba (ب) harf-i ceri bazen zaid olarak gelebilir. Bu durumda cümleye yeni bir mana katmaksızın sadece te'kid amaçlı olur. Ba (ب) harf-i ceri, ziyade olarak mübtedaya, habere, faile, mefule, (ليس)'nin ve (ما)'nın haberine dahil olur.⁷⁸

- 1) (ما)'nın haberine dahil olan zaid ba (ب)'ya örnek: وَمَا اللَّهُ بِخَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ “Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.” (el-Bakara 2/140, 149)⁷⁹ Bu âyette zaid ba (ب) harf-i ceri, (ليس)'ye benzeyen (ما)'nın haberine dahil olmuş olup cümleyi te'kid etmiştir.

75 Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed en-Neseî, *Medâriku't- Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil*, (Beyrut, Daru İbn-i Kesir, 1999), 2: 53.

76 Abdülkâhir el-Curcânî, *Esrâru'l-belâga*, thk. Ebu Fehd Mahmud Muhammed Şakir, (Kahire, ts), 417.

77 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 2: 114; 7: 99.

78 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 8: 23-24

79 Ayrıca bkz: el-Enâm 6/104; eş-Şurâ 42/6.

- 2) (ليس)nin haberine dahil olan zaid ba (ب)'ya örnek: "Bu gerçek değil miymiş?" (el-Ahkâf 46/34)⁸⁰ Bu âyette zaid ba (ب) harf-i ceri, (ليس)nin haberine dahil olmuş olup cümleyi te'kid etmiştir.
- 3) (كفي) fiilinin failine dahil olan zaid ba (ب)'ya örnek: "Sizinle benim aramda şahit olarak Allah yeter." (el-İsrâ 17/96)⁸¹ Bu âyette zaid ba (ب) harf-i ceri, (كفي) fiilinin failine dahil olmuş olup cümleyi te'kid etmiştir.
- 4) Mefula dahil olan zaid ba (ب)'ya örnek: "Kendi kendinizi tehlikeye atmayın." (el-Bakara 2/195)⁸² Bu âyette zaid ba (ب) harf-i ceri, mefula dahil olmuş olup cümleyi te'kid etmiştir.
- 5) Taaccub fiilinin failine dahil olan zaid ba (ب)'ya örnek: "O, ne güzel görür; O, ne güzel iştir!" (el-Kehf 18/26)⁸³ Bu âyette zaid ba (ب) harf-i ceri, taaccub fiilinin failine dahil olmuş olup cümleyi te'kid etmiştir.

2.11.2. Zaid ma (ما) ile Yapılan Te'kid

(ما) edâtı bazen zaid olarak gelebilir. Bu durumda cümleye yeni bir mana katmaksızın sadece te'kid amaçlı olur.⁸⁴ Bu tür te'kid, Kur'anda değişik şekillerde gelmektedir.

- 1) (إن) şart edâtına idğam edilmiş olarak gelen zaid (ما)'ya örnek: "وَإِنَّمَا تَعْرَضُونَ عَنْهُمْ إِنِّبَاءَ رَحْمَةٍ مِنَّا فَأَنْتُمْ أَجْرَبُونَ" "Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti istemek için onlardan yüz çevirecek olursan, o zaman onlara yumuşak bir söz söyle." (el-Enbiyâ 17/28)⁸⁵ (إن) şart edâtı ile zaid (ما)'nın idğam edilmiş hali olup cümleyi te'kid etmiştir.
- 2) (عَنْ) harfi cerlerden sonra gelen zaid (ما)'ya örnek: "فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ" "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın." (Âl-i İmrân 3/159)⁸⁶ Bu âyette zaid (ب) harf-i cerine dahil olmuş olup ifadeyi te'kid etmiştir.
- 3) (أَي) edâtından sonra gelen zaid (ما)'ya örnek: "إِنَّمَا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ" "Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihâyet en güzel isimler O'nundur." (el-İsrâ 17/110)⁸⁷ Bu âyette zaid (أَي) edâtına dahil olmuş olup ifadeyi te'kid etmiştir.

2.11.3. Zaid min (مِنْ) ile Yapılan Te'kid

Zaid min (مِنْ), ekseriyetle nefiy, nehiy veya istifham edâtlarıyla birlikte kullanılır. Cer ettiği kelime nekre olur. (مِنْ), çoğunlukla fail, meful ve mübtedanın başına zaid olarak gelir. Manaya yeni bir anlam katmaz sadece te'kid için gelir.⁸⁸ Bu tür te'kid, Kur'anda değişik şekillerde gelmektedir. Örnek: "مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ" "Bize hiçbir müjdeleyici gelmedi." (el-Mâide 5/19)⁸⁹ Bu âyette zaid (مِنْ), failin başına dahil olmuştur. Manaya yeni bir anlam katmamış olup sadece te'kid için gelmiştir.

80 Ayrıca bkz: el-Gâsiye 88/22; el-Bakara, 2/267; el-Hac, 22/10.

81 Ayrıca bkz: el-İsrâ 17/14,17,65; el-Furkân 25/58; el-Ahzâb 33/3,48.

82 Ayrıca bkz: Meryem, 19/25; el-Mu'minûn 23/20.

83 Ayrıca bkz: Meryem, 19/38.

84 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 8: 133.

85 Ayrıca bkz: el-Bakara, 2/28; Meryem, 19/26; el-Mu'minûn 23/93; el-A'râf, 7/35.

86 Ayrıca bkz: en-Nisâ, 4/155; Nûh 71/25; el-Mu'minûn 23/40.

87 Ayrıca bkz: el-Kasas 28/28.

88 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 8: 137.

89 Ayrıca bkz: el-Hâkka 69/47; el-A'râf, 7/184; Hûd 11/113; er-Ra'd 13/37; el-Ğâfir 40/21; Kâf 50/30.

2.11.4. Zaid lâ (ﻻ) ile Yapılan Te'kid

Zâid olarak kullanılabilen edâtlardan biri de (ﻻ)'dır. Örneğin, ماجاءني زيدٌ ولا عمروٌ cümlesinde (ﻻ), zâidtir. Zira, olumsuz (menfi ve menhî) bir cümlede atıf edâtı vâvdan sonra gelen lâ edâtları, kendisinden önce bir atıf harfinin bulunmasından dolayı atıf harfi olmaktan çıkar ve olumsuzluğu te'kid eder.⁹⁰

Bu tür te'kid, Kur'an'da değişik şekillerde gelmektedir:

a- Atıf harfiyle kullanılan zaid (ﻻ)'ya örnek: وَلَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ “Kör ile gören, iman edip salih ameller işleyenler ile kötülük yapan bir değildir.” (el-Gâfir 40/58)⁹¹

b- Muzari fiiline dahil olan zaid (ﻻ)'ya örnek: لَيْلًا يَلْعَلْ أَهْلُ الْكِتَابِ “Ehl-i kitap kesin kesin ki!” (el-Hadîd 57/29) Bu âyetin takdiri şöyledir: لَيْلًا يَلْعَلْ أَهْلُ الْكِتَابِ

c- (أَقْسِمُ) kelimesine dahil olan zaid (ﻻ)'ya örnek:

وَلَا أَقْسِمُ بِاللَّوَامَةِ لَا أَقْسِمُ بِبَيْتِ الْمَيْمَةِ “Kıyamet gününe yemin ederim. (Kusurlarından dolayı kendini) kınayan nefse de yemin ederim.” (el-Kıyâmet 75/1-2)⁹² Âyette olduğu gibi kâsem fiiline ilave edilen (ﻻ) nefy harfiyle söz takviye, i'zam ve te'kid edilmiş olur. Bu şekilde ilave, müfessirler tarafından farklı şekilde değerlendirilmiştir. Bir kısım müfessirlere göre bu (ﻻ) harfi kelâmın ahengini tezyin için ziyade kılınmış olup nefy manasını tazammun etmez. Bir kısım müfessirler de bu harfin aslının te'kid lamı, yâni ibtidaiye lamı olduğu vakf halinde olduğu gibi, fethası işba' edildiğini dolayısıyla kelimenin “lâ uksimu/أَقْسِمُ değil, le uksimu/لَا أَقْسِمُ” şeklinde olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı müfessirler ise bu harfin nefy için olduğunu “lâ vallahi” denildiği gibi, aslı üzere nâfiye olduğunu belirtmişlerdir. Son görüşe göre bu harfe şu manalar verilmektedir:

- İş öyle onların zannettikleri gibi değil, yemin ederim...
- Artık başka söze lüzum yok, yemin ederim...
- Şu söyleyeceğim söz o kadar mühim ve büyüktür ki, bunun büyüklüğünü tanıtmak için kâsem etmek bile onu hakkiyle büyütemez...
- İş o kadar açıktır ki, yemin bile etmiyorum...
- Bunu kâsemden evvel muhatabın zihnini tahliye manası ile de izah edebiliriz ki, şimdi zihninden bütün muhalif fikirleri sil, söylenecek ve dinlenecek başka bir şey yok, ancak söyleyeceğim şu hakikat vardır. Kâsem ederim ki...⁹³

3. İsim Cümlesinde Bulunan Te'kid Üslupları ve Çeşitleri

Nahivcilere göre cümle; manası olan ve en az iki kelimedenden oluşan kelimadır. Arapçada isim ve fiil cümlesi olmak üzere iki çeşit cümle vardır. İsim cümlesi; İsim sözcüğüyle başlanılan cümle olup mübteda ve haberden oluşur.⁹⁴

3.1. Kur'an'da (إِن) ve (أَنَّ) ile Yapılan Te'kid

3.1.1. “İnne” (إِنَّ) Edâtıyla Te'kid

(إِنَّ) edâtı isim cümlesinin başına geldiğinde, hem mana hem de şekil bakımından

90 Ebu'l-Futûh, *Uslûbu't-Tevkid*, 215-216.

91 Ayrıca bkz: el-Fâtır 35/20-22; en-Nisâ, 4/137; el-Fussilet 41/34.

92 Ayrıca bkz: el-Beled 90/1; en-Nisâ, 4/65.

93 İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ts.), 168.

94 Racihi, *et-Tatbiku'n-Nehavi*, 94.

cümleye etki eder. Mana bakımından cümlelerin anlamını te'kid etmekte; şekil bakımından ise, mübtedayı kendisine isim yapıp nasb; haberi de kendisine haber yapıp ref' eder.⁹⁵

- 1) (إِنَّ) edâtıyla yapılan te'kid, Kur'ân'da değişik şekillerde zikredilmiştir.
- 2) Âyetin başına gelir. "Şüphesiz bu (İslâm), tek ümmet (din) olarak sizin ümmetiniz (dininiz)dir." (el-Enbiyâ 21/92)⁹⁶ Bu âyette (إِنَّ), cümlelerin başına gelerek cümleyi te'kid etmiştir.
- 3) (إِنَّا)/elâ'dan sonra gelir. "İyi bilin ki Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (eş-Şurâ 42/5) Bu âyette (إِنَّا), (إِنَّا)'dan sonra gelen cümlelerin başına gelerek cümleyi te'kid etmiştir.
- 4) Kasem/yemin ifadesinden sonra gelir. "Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir." (el-Asr 103/1-2)⁹⁷ Bu âyette (إِنَّ), kasemden sonra gelen cümlelerin başına gelerek cümleyi te'kid etmiştir.
- 5) (قَوْلِ)/kavl ifadesinden sonra gelir. "Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum." (Meryem 19/30) Bu âyette (قَوْلِ), (قَوْلِ) ifadesinden sonra gelen cümlelerin başına gelerek cümleyi te'kid etmiştir.
- 6) (فَاءُ الْجِزَاءِ/fâu'l-cezâ'dan sonra gelir. "Allah'a ve Resûlüne karşı gelen kimseye, içinde ebedî kalacağı cehennem ateşi vardır." (et-Tevbe 9/63) Bu âyette (فَاءُ الْجِزَاءِ), (فَاءُ الْجِزَاءِ)'dan sonra gelen cümlelerin başına gelerek cümleyi te'kid etmiştir.
- 7) (وَأَتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَى الْقُوَّةِ/vâv-ı hâliyye sonra gelir. "Biz ona, anahtarlarını (bile taşımak) güçlü bir topluluğa ağır gelecek hazineler verdik." (el-Kasas 28/76) (إِنَّ) te'kid edâtı, (مَا) ma-ı mevsuleden sonra gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.

3.1.2. "Enne" (إِنَّ) Edâtıyla Te'kid

(إِنَّ) edâtı isim cümlesinin başında gelir. Mübtedayı kendisine 'isim' olarak mensub yapar. Haberi de merfu olarak bırakır. Kendinden sonraki cümleyi mastara çevirmesi yönünden mastar edatlarına; ism-i mevsuller gibi ek anlam vermesi yönünden ism-i mevsullere benzer.⁹⁸ (إِنَّ) de tıpkı (إِنَّ) gibi haberi mübtedaya nisbet edilmesinde şüphely izale eden bir te'kid edâtıdır.⁹⁹

(إِنَّ) edâtıyla yapılan te'kid, Kur'ân'da değişik şekillerde zikredilmiştir.

- 1) (إِنَّ) edâtıyla yapılan te'kid, Kur'ân'da değişik şekillerde zikredilmiştir. "Bilin ki, Allah, yapmakta olduklarınızı hakkıyla görendir." (el-Bakara 2/233)¹⁰⁰ Bu âyette (إِنَّ), (إِنَّ) fiilinden sonra gelen ifadenin başına gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.
- 2) Mübtedanın başına gelir. "Allah'ın varlığının delillerinden biri de şudur: Sen yeryüzünü boynu bükük (kupkuru) görürsün. Onun üzerine yağmuru indirdiğimiz zaman kıpırdar kabarrı." (el-Fussilet 41/39) Bu âyette (إِنَّ), mübtedanın başına gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.
- 3) Fâil konumunda ki cümlelerin başına gelir. "Kendile-

95 el-Ensârî, *Muğni'l-Lebib*, 1: 36.

96 Ayrıca bkz: Meryem, 19/96.

97 Ayrıca bkz: ed-Duhân, 44/1-3.

98 el-Ensârî, *Muğni'l-Lebib*, 1: 39.

99 Hassan, *en-Nahvu'l-Vafi*, 1: 231.

100 Ayrıca bkz: el-Hac, 22/63.

rine okunan kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi?” (el-Ankebût 29/51) Bu âyette (اِنَّ), fail konumunda olan ... اَنَا اَنْزَلْتَا cümlesinin başına gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.

- 4) Meful konumunda ki cümlelerin başına gelir. بِاللّٰهِ اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُوْنَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ “Allah’ın, size, hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri O’na ortak koşmaktan korkmuyorsunuz da, ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden ne diye korkayım?” (el-En’âm 6/81) Bu âyette (اِنَّ), meful konumunda olan ... اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ cümlesinin başına gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.
- 5) Harf-i cerden sonra gelir. وَمِثْلُ الرَّبُّوَا وَاَحَلَّ اللّٰهُ النَّبِيَّ وَحَرَّمَ الرَّبُّوَا “Bu, onların, ‘Alışveriş de faiz gibidir’ demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır”. (el-Bakara 2/275) Bu âyette (اِنَّ), harf-i cerden sonra gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.
- 6) /lev edâtından sonra gelir. وَعِجْرٌ اَمَّنُوْا وَاتَّقَوْا لِمَنْوَبَةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ حَيْرٌ “Eğer onlar iman edip Allah’ın emirlerine karşı gelmekten sakınmış olsalardı, Allah katında kazanacakları sevap kendileri için daha hayırlı olacaktı.” (el-Bakara 2/103) Bu âyette (اِنَّ), (و) edâtından sonra gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.
- 7) /la cerame ifadesinden sonra gelir. لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ “Şüphe yok ki Allah, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir.” (en-Nahl 16/23) Bu âyette (اِنَّ), (لا جرم) ifadesinden sonra gelerek ifadeyi te'kid etmiştir.

3.1.3. Muhaffefe Olan “in” (اِنَّ) Edâtıyla Te'kid

Muhaffefe olan (اِنَّ) edâtı, (اِنَّ) edâtının hafifletilmiş şeklidir. (اِنَّ)’i şartıyadan ve menfi olan (اِنَّ)’den kolayca ayırt edilmesi için, haberinin başına lam-ı faraka getirilir. Bu edâtın ismine etkisi veya etki etmemesi aynıdır. Fiil cümlesinin başına da gelebilir. Fiil cümlesinin başına geldiğinde harekeye etkisi olmaz, sadece fiil cümlesini te'kid eder. Kendisinden sonraki fiil cümlesi ya (كَانَ) ve benzerlerinden ya da (طَنَّ) ve benzerlerinden olur.¹⁰¹

Muhaffefe olan (اِنَّ) edâtıyla yapılan te'kid, Kur'an'da değişik şekillerde zikredilmiştir. Birkaç örnek verelim:

- 1) “Şüphesiz bu ikisi, birer sihirbazdırlar.” (Tâhâ 20/63) Bu âyette (اِنَّ), Muhaffefe olup, olumsuzluk edâtı olan (اِنَّ)’den ayırmak için haberinin başına (ج) getirilmiştir. Muhaffefe (اِنَّ)’i amel edip etmemekte müsavi olduğu için burada ismine amel etmemiştir.¹⁰²
- 2) “Şüphesiz inkâr edenler Zikr’i (Kur’an’ı) duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler.” (el-Kalem 68/51) Burada (اِنَّ) Muhaffefe olup te'kid için (يَكَاذُ) fiilinin başına gelmiştir.
- 3) “Biz senin kesinkes yalancılardan olduğunu sanıyoruz.” (eş-Suârâ 26/186)¹⁰³ Burada (اِنَّ) Muhaffefe olup te'kid için (تَنْطَلِكُ) fiilinin başına gelmiştir.

3.1.4. Muhaffefe Olan “en” (اِنَّ) Edâtıyla Te'kid

(اِنَّ) edâtının hafifletilmiş olan (اِنَّ), harekeye olan etkisini kaybetmez. Ancak bunun

101 el-Ensârî, *Muğni'l-Lebîb*, 1: 20, 21, 256; Ğalayânî, *Camîu'd-Durusi'l-Arabiyye*, 3: 322.

102 Râvî, 'Kur'an-ı Kerim'de Te'kid Üslupları', 182.

103 Ayrıca bkz: el-Bakara, 2/143; el-A'râf, 7/102.

ismi, devamlı gizli olan ve adına da zamir-i şen denen (ه) zamirdir. Ayrıca bunun haberi devamlı isim veya fiil cümlesidir.¹⁰⁴

Muhaffefe olan (ان) edâtıyla yapılan te'kid, Kur'anda değişik şekillerde zikredilmiştir. Birkaç örnek verelim:

- 1) أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا تَمْلِكُ لَهُمْ صَرًّا وَلَا تَفْعًا “Onlar bu heykelin, sözlerine karşılık vermediğini, kendilerinden hiçbir zararı uzaklaştıramayacağını ve onlara hiçbir fayda sağlayamayacağını görmezler mi?” (Tâhâ 20/63) Bu âyette (ان)'daki (ان) edâtı en-i muhaffefe olup ismi, gizli olan zamir-i şen, haberi de (لا يَرْجِعُ) fiiliyle başlayan cümledir.
- 2) أَيْحَسِبُ أَنْ نَمُوتَ بِرَهْ أَحَدٍ “Kendisini kimsenin görmediğini mi sanıyor?” (el-Beled 90/7) Bu âyette (ان) edâtı, en-i muhaffefe olup ismi, gizli olan zamir-i şen, haberi de (نَمُوتَ) fiiliyle başlayan cümledir.
- 3) عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرَضَى “Allah gerçekten içinizde hastalar bulunacağını bilmektedir”... (el-Müzzemmil 73/20)¹⁰⁵ Bu âyette (ان) edâtı, en-i muhaffefe olup ismi, gizli olan zamir-i şen, haberi de (سَيَكُونُ) fiiliyle başlayan cümledir.

3.2. İbtida Lamı ile Yapılan Te'kid

Te'kid lamı da diye isimlendirilen bu edâtın kullanımı oldukça yaygındır. Fethalı olarak kullanılan bu lam, sadece ismin ve muzari fiilin başına dahil olur.¹⁰⁶ İsim cümlesinin başına (ان) edâtı gelince, cümlenin başında gelmesi gereken lam-ı ibtida, (ان)'nin haberinin başına kayar. Bundan dolayı lam-ı muzahlaka olarak da adlandırılır.¹⁰⁷

Lam-ı ibtida, Kur'anda diğer te'kid edâtları gibi yaygın ve çok çeşitli şekillerde gelmiştir. Bazı örnekleri zikrederim:

- 1) لَخَلَقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرَ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ “Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir.” (el-Gâfir 40/57) Bu âyette mübtedanın başına dahil olan (ان), ibtida lamı olup ifadeyi te'kid eder. Zikredeceğimiz diğer örneklerde de durum aynıdır.
- 2) وَمُحَاكِكِ لَكَ مِنَ الدُّنْيَا دُونَكَ أَهْلًا “Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır.” (ed-Duhâ 93/4)¹⁰⁸
- 3) لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ “Onların kalplerinde size karşı duydukları korku, Allah'a karşı duydukları korkudan daha baskındır.” (el-Haşr 59/13)
- 4) إِنَّ هَذَا لَهَوٌ حَقٌّ يَتَّبِعِينَ “Şüphesiz bu, kesin gerçektir.” (el-Vâkıâ 56/95) Bu âyette mübtedanın başına (ان) edâtı geldiğinden lam-ı ibtida haberin başına geçmiştir.¹⁰⁹
- 5) إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَى “Şüphesiz bize düşen sadece doğru yolu göstermektir. Şüphesiz ahiret de dünya da bizimdir.” (el-Leyl 92/12-13) Bu iki âyette de (ان)'nin haberi takaddüm ettiğinden; lam-ı ibtida, (ان)'nin isminin başına geçmiştir.
- 6) لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ “Yapmakta oldukları şey ne kötüdür!” (el-Mâide 5/92) Bu âyette de görüldüğü gibi lam-ı ibtida, (سوف), (يُؤَسِّسُ) ve (نعم)'nin başına gelebilmektedir.¹¹⁰

104 el-Ensâri, *Muğni'l-Lebib*, 1: 28, 29, 256; Çalayâni, *Camiu'd-Durusi'l-Arabiyye*, 3: 322-326.

105 Ayrıca bkz: el-Beled 90/5; et-Tevbe 9/118; el-Mâide, 5/113; en-Necm, 53/39; el-Arâf, 7/185.

106 İbn Ya'îş, *Şerhu'l-Mufasssal*, 25:9.

107 Hasan Akdağ, *Arap Dilinde Edâtlar*, (Konya: Tekin Yayınları, 1996), 110.

108 Ayrıca bkz: en-Nahl, 16/124; el-Bakara, 2/221; el-İsrâ 17/21.; en-Nahl, 16/30,41; Yûsuf, 12/57.

109 Bazı örnekler için bkz: Âl-i İmrân 3/96; el-İnfîtâr, 82/13; el-Bakara, 2/149.

110 Bazı örnekler için bkz: el-Mâide, 5/80, 93; en-Nahl, 16/30; es-Saffât 37/75; el-Leyl, 92/21; ed-Duhâ, 93/5.

- 7) ثُمَّ إِنَّ مَرَجِعَهُمْ لِآلِ الْجَحِيمِ “Sonra onların dönüşleri mutlaka cehennemdir.” (es-Saffât 37/68) Bu âyette de görüldüğü gibi lam-ı ibtida, harf-i cerlerin başına da gelebilmektedir.¹¹¹

Yukarıda verdiğimiz örneklerde de görüldüğü gibi lam-ı ibtida sadece ismin ve muzari fiilin başına dahil olur. Ancak isim cümlesinin başına (إِنَّ) edâtı gelince, cümlenin başında gelmesi gereken bu lam, (إِنَّ)'nin haberinin başına kayar.

3.3. Munfasıl (Fasl) Zamirlerle Yapılan Te'kid

Mübteda ve haberin ya da aslı mübteda ve haber olan iki kelimenin arasına giren zamire ‘fasl zamiri’ denir. Fasl zamiri kendisinden sonra gelen kelimenin sıfat değil de haber olduğunu gösterir. Bu yüzden bir çeşit te'kid ifade eder. Fasl zamiri harftir ve irabtan mahalli yoktur. Habere sıfatı ayırdığı için fasl zamiri denmiştir.¹¹²

Fasl zamiri Kur'ân'da yaygın ve çok çeşitli şekillerde gelmiştir. Bazı örnekleri zikrederim.

a. Kur'ân'da (هو) Fasl zamiriyle yapılan te'kidlere örnekler:

- 1) إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبُّ وَرَبُّكُمْ “Şüphesiz Allah, benim de Rabbinim, sizin de Rabbinizdir.” (ez-Zuhruf 46/64) Bu âyete (هُوَ), fasl zamiri olup mübteda ile haberin arasına girmiş ve haberin sıfat olmadığını göstermiştir. Eğer fasl zamiri gelmezse haberin mübtedanın sıfatı olduğu tevehhümü oluşur.
- 2) ذَلِكَ يَأْتِيَنَّ اللَّهُ هُوَ الْحَقُّ وَأَنْ مَا يُدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ “Bu böyle. Çünkü Allah, hakkın ta kendisidir. O'nu bırakıp da taptıkları ise batılın ta kendisidir. Şüphesiz ki Allah yücedir, büyüktür.” (el-Hac 22/62) Bu âyette bulunan üç adet (هُوَ), fasl zamiridir. mübteda ile haberin arasına girmiş ve haberin sıfat olmadığını göstermiştir.¹¹³
- 3) إِنَّ اللَّهَ لَهْوُ الْعَنِيِّ الْحَمِيدُ “Şüphesiz ki Allah elbette zengindir, elbette övgüye lâyıktır.” (el-Hac 22/64) Bu âyette fasl zamirinin başına lam-ı müzahklaka gelmiştir. Dolayısıyla bu âyette (ج), (إِنَّ), ve (هُوَ) edâtlarıyla üç te'kid ard arda yapılmıştır. Bu şekilde Kur'ân'da çokça âyet vardır.¹¹⁴

b. Kur'ân'da (هم) Fasl zamiriyle yapılan te'kidlere örnekler:

- 1) آلا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ “İyi bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir.” (el-Bakara 2/12) Bu âyete (هُم), fasl zamiri olup mübteda ile haberin arasına girmiş ve haberin sıfat olmadığını göstermiştir.¹¹⁵
- 2) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجْرَةُ “İşte onlar, kâfirlerdir, günaha dalanlardır.” (Abese 80/42)
- 3) إِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ “Eğer onlar üstün gelirseler onlar...” (eş-Şuârâ 26/40)
- 4) وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ “Ahiret konusunda ise tamamen gaflettedirler onlar.” (er-Rûm 30/7) Bu âyette gelen ikinci (هُم), fasıl zamiridir.¹¹⁶

111 Bazı örnekler için bkz: el-A'râf, 7/21; Sâd, 38/47.

112 Galayâni, *Camiü'd-Durusi'l-Arabiyye*, 3: 126.

113 Bazı örnekler için bkz: en-Necm, 78/48-49; el-Kevser, 108/3; -el-Buruc, 85/13; el-En'âm, 6/117; ed-Duhân, 44/42.

114 Bkz: el-Vâkıâ, 56/95; en-Neml 27/16; es-Saffât 37/60; eş-Şuârâ, 26/68.

115 Bazı örnekler için bkz: el-Bakara, 2/13; el-Mücâdele 58/18.

116 Bazı örnekler için bkz: en-Nûr, 24/13;

c. Kur'ân'da (انت) Fasl zamiriyle yapılan te'kidlere örnekler:

- 1) قَائِكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ “Şüphesiz ki sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin.” (el-Mâide 5/118) Bu âyete (أَنْتَ), fasl zamiri olup, (إِنَّ)'nin ismi ile haberinin arasına girmiş ve haberin sıfat olmadığını göstermiştir.¹¹⁷
- 2) فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ “Ama beni içlerinden aldığı anda, artık üzerlerine gözetleyici yalnız sen oldun.” (el-Mâide 5/117) Bu âyete (أَنْتَ), fasl zamiri olup, (كُنْتُ)'nin ismi ile haberinin arasına girmiştir.
- 3) يَا أَيُّهَا يُونُسُ “Yoksa sen, sen Yûsuf musun?” (Yûsuf 12/90) Bu âyette fasl zamirinin başına lam-ı müzâhlaka gelmiştir. Dolayısıyla bu âyette (أَنْتَ), (أَنْتَ) ve (أَنْتَ) edâtlarıyla üç te'kid ard arda yapılmıştır.

d. Kur'ân'da (نحن) Fasl zamiriyle yapılan te'kidlere örnekler:

- 1) إِنَّا نَحْنُ الذِّكْرُ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكَاذِبِينَ “Şüphesiz o Zikr'i (Kur'ân'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz.” (el-Hicr 15/9)¹¹⁸ (نَحْنُ) zamiri, (بِئْرًا)'nın te'kididir.
- 2) قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ “Galip gelenler biz olursak mutlaka bize bir mükâfat vardır, değil mi?” dediler. (el-A'râf 7/113)¹¹⁹ (نَحْنُ) zamiri, (كُنَّا)'nın te'kididir.

e. Kur'ân'da (إِن) Fasl zamiriyle yapılan te'kidlere örnek:

- 3) إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ “Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.” (el-Kasas 28/30)¹²⁰ (أَنَا) zamiri, (أَنَا)'nin te'kididir.

Verdiğimiz örneklerde de anlaşılacağı gibi Kur'ân'da fasl zamiri yaygın ve çok çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Mübteda ve haberin arasına giren bu zamir, kendisinden sonra gelen kelimenin sıfat değil de haber olduğunu gösterir. Fasl zamiri aynı zamanda ifadeyi de te'kid eder.

3.4. Olumsuzluk Edâtıyla Yapılan Te'kid

(إِلَّا) edâtından önce gelen söz olumsuz ise, (إِلَّا) kendisinden önce gelen olumsuz edâta beraber cümlenin içeriğini te'kid etmek için kullanılır.¹²¹

Olumsuzluk edâtıyla yapılan te'kid, Kur'ân'da en çok kullanılan te'kidlerdendir. Bazı örnekleri zikredelim.

- 1) (إِلَّا) edâtı ve (مَا) anlamına gelen (إِنَّ) ile yapılan te'kid. Örnek: (إِنَّ) “Bu (Kur'ân) evvelkilerin masallarından başka bir şey değil” (el-En'âm 6/25)¹²² Bu âyette (إِلَّا) edâtından önce (مَا) anlamına gelen (إِنَّ) geldiğinden cümlenin içeriğini te'kid etmiştir.
- 2) (إِلَّا) ve (مَا) ile yapılan te'kid. Örnek: (مَا) “Seni de ancak müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdik.” (el-İsrâ 17/105)¹²³ Bu âyette (إِلَّا) edâtından önce (مَا) geldiğinden cümlenin içeriğini te'kid etmiştir.
- 3) (إِلَّا) ve (لَيْسَ) ile yapılan te'kid. Örnek: (لَيْسَ) “Doğrusu insanın sa'yinden

117 Bazı örnekler için bkz: ed-Duhân, 44/49; el-Mâide, 5/116; el-Bakara, 2/128-129.

118 Ayrıca bkz: el-İnsân 76/23; eş-Şuâra, 26/44; es-Saffât 37/165-166.

119 Ayrıca bkz: el-A'râf, 7/115.

120 Ayrıca bkz: Tâhâ, 20/12, 14.

121 Ebu'l-Futûh, *Uslûbu't-Tevkîd*, 177-178.

122 Ayrıca bkz: Yûnus, 10/72; İbrâhim, 14/10; el-En'âm 6/116; Meryem, 19/71; el-İsrâ 17/44.

123 Ayrıca bkz: en-Nahl, 16/77; el-Hicr, 15/21; er-Râd 13/26.

başkası kendinin değil.” (en-Necm 53/39) Bu âyette (إِلا) edâtından önce (لَيْسَ) geldiğinden cümlenin içeriğini te'kid etmiştir.

- 4) (إِلا) ve (هَلْ) ile yapılan te'kid. Örnek: فَهَلْ عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ “Peygamberlere düşen sadece apaçık bir tebliğdir.” (en-Nahl 16/35)¹²⁴ Bu âyette (إِلا) edâtından önce (هَلْ) geldiğinden cümlenin içeriğini te'kid etmiştir.
- 5) (إِنْ) anlamına gelen (لَمَّا) ve (لَمَّا) anlamına gelen (إِنْ) ile yapılan te'kid. Örnek: إِنْ كُنْ نَفْسٌ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ “Hiçbir kimse yoktur ki, üzerinde koruyucu bulunmasın.” (et-Târik 86/4)¹²⁵ Bu âyette (إِلا) anlamına gelen (لَمَّا) ve (لَمَّا) anlamına gelen (إِنْ) geldiğinden cümlenin içeriğini te'kid etmiştir.

Verdiğimiz örneklerde görüldüğü gibi (إِلا) istisna edâtından önce (لَمَّا) anlamına gelen (لَيْسَ), (لَمَّا), (إِنْ), ve (هَلْ) edâtları gelmiştir ve böylece cümlenin içeriğini te'kid etmişlerdir.

Sonuç

Arapçada çok önemli bir üslup çeşidi olan te'kid; tabi olduğu kelimenin manasını kuvvetlendiren, pekiştiren ve manasındaki kapalılığı gideren sözdür. Tekid belagatta maksadın iyi anlaşılması için sık sık kullanılan edebî bir üslup olmuştur. Kur'an-ı Kerim de Arapça olarak indiğinden, mesajını muhataba iletme için -etki gücü fazla olan- te'kidi sıkça kullanmıştır. Bu nedenle Kur'an'da çokça te'kid bulunmakta ve bunların üslupları çeşitlilik ve farklılık arz etmektedir.

Kur'an'da birçok mazi ve muzari fiilinden önce zikredilen (قَدْ) edâtı, tahkik ve te'kid ifade etmek üzere kullanılmıştır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim, birinci lafzın bizzat tekrarı ya da hükmen tekrarı ile oluşan lafzi tekid ile (كُلِّمَ - جمع) kelimeleriyle yapılan manevî te'kidi (سَمَا' te'kidleri) sık sık kullanır. İsim cümlesinin başına dahil olan “İnne” (إِنَّ) ve “Enne” (أَنَّ) edâtları, haberi mübtedaya nisbet edilmesinde şüpheyi izale eden ve cümleyi te'kid eden iki edat olup Kur'an'da çokça zikredilmiştir. Öte taraftan sadece ismin ve muzari fiilin başına dahil olan lam-ı ibtida, Kur'an'da diğer te'kid edâtları gibi yaygın ve çok çeşitli şekillerde gelmiştir.

Kur'an'da fasl zamiri yaygın ve çok çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Mübteda ve haberin arasına giren bu zamir, kendisinden sonra gelen kelimenin sıfat değil de haber olduğunu gösterir ve ifadeyi te'kid eder. Ayrıca zâid لا ب, مار لا و جمع - جمع edatları vasıtasıyla Kur'an-ı Kerim'de birçok te'kid çeşidi yapıldığı görülmektedir. Kur'an'da 33 âyette geçmekte olan لا edatıyla beş âyette geçen لا جَزَمَ ifadesinin cümlelere te'kid anlamını kattığını görüyoruz.

Netice itibarıyla şunu söyleyebiliriz ki Kur'an'da çokça te'kid bulunmakta ve bu te'kidlerin üslupları çeşitlilik arz etmektedir. Konuyla ilgili âyetlere bakıldığında; lam-ı ibtida, munfasıl zamir, mastar ve çeşitleri, hal, öne geçmiş öğeler, olumsuzluk edâtı, nun-i te'kid, جمع - جمع edatları, zaid لا ب, مار لا و جمع - جمع edatları vasıtasıyla Kur'an-ı Kerim'de birçok te'kid çeşidi yapıldığı görülmektedir.

Kaynakça

Kur'an-ı Kerim Meali. Ankara: DİB Yayınları, 2006.

Akdağ, Hasan. *Arap Dilinde Edâtlar*. Konya: Tekin Yayınları, 1996.

Bingöl, Abdülkerim ve Mehmet Salmazzem. ‘Kur'andaki Te'kid İfadelerinin Bazı Türkçe Meâllerdeki Karşılıklarına Dair Bir İnceleme’. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 8, sy. 16, (2017/1): 165-182.

124 Ayrıca bkz: el-Enbiyâ, 21/3; er-Rahman, 55/60; el-A'râf, 7/147; el-En'âm 6/47.

125 Ayrıca bkz: Yâsin, 36/32; ez-Zuhruf, 43/35.

- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ts.
- Cürcanî, Abdulkahir. *Delailü'l-İcaz fi İlmi'l-Meani*. Beyrut: Daru'l-Mearif, ts.
- Curcani, Abdulkahir. *Esrârü'l-belâğa*. Tahkik: Ebu Fehd Mahmud Muhammed Şakir, Kahire: ts.
- Çiçek, Halil. *20. Asırda Kur'ân İlimleri Çalışmaları*. yy.: Timaş Yayınları, ts.
- Çörtü, Mustafa Meral. *Sarf ve Nahiv*. İstanbul: MÜİF, 2008.
- Diraz, Muhammed. *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*. Çeviren. Salih Akdemir, Ankara, 1983.
- Derviş, Muhyeddin. *İrabu'l-Kur'âni'l-Kerim*. Beyrut: Daru İbn Kesir, 1999.
- Ebu'l-Futûh, Muhammed Hüseyin. *Uslûbu't-Tevkid fi'l-Kur'âni'l-Kerim*. yy.: Mektubetu Lubnan, 1995.
- Ensârî, Cemaluddin İbn Hişâm. *Muğni'l-Lebib an Kutubi'l-Earib*. Tahkik: Mazin el-Mubarek, Şam: Dâru'l-Fiker, 1964.
- Ğalayanî, Mustafa. *Camiu'd-Durusi'l-Arabiyye*. Beyrut: el-Mektebetu'l-Asriyye, 1996.
- Hassan, Abbas. *en-Nahvu'l-Vafi*. Mısır: Daru'l-Mearif, ts.
- Hayran 2.3 bilgisayar prog., Konkordans Kelime Listesi, ﴿﴾ ve ﴿﴾ maddesi.
- İbn Akil, Abdurrahman. Şerhu ala Elfiyeti İbn Malik. Kahire: Daru't-Turas, 1980.
- İbnu'l-Anbarî, Ebu'l-Berekât Kemaleddin Abdurrahman b. Muhammed. *Nuzhetu'l-Elibba*. Tahkik: İbrahim es-Semrani, Ürdün: Mektebetu'l-Menar, 1985.
- İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdilillah b. Yusuf. *Şerhu Katru'n-Neda Bellu's-Sada*, Tahkik: Muhyeddin Abdulhamid, İstanbul: Daru'l-Cil, ts.
- İbn Manzur, Ebü'l-Fazl Cemâlüddin b. Muhammed b. Mükarrem el-Ensârî. *Lisanu'l-Arab*. Kahire: Daru'l-Mearif, ts.
- İbn Yaiş, İbn Ali Yaiş. Şerhu'l-Mufassal. Mısır: İdaratu't-Tebaeti'l-Müniriyye, ts.
- Konevî, İsmâuddin İsmail b. Muhammed. *Hâşiyetu'l-Konevî alâ Tefsiri'l-İmami'l-Beydâvî ve Maâhu Hâşiyetu'bni't-Temcid*. Tahkik: Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer), Beyrut, 2001.
- Kutup, Seyyid. *Kur'ân'da Edebî Tasvir*. trc. Süleyman Ateş, Ankara: Hilal Yayınları, ts.
- Mennâu'l-Kattân, Halil. *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Müeessetü'r-Risale, 1990.
- Molla Cami, Abdurrahman. *Şerhu'l-Kafiye*. İstanbul: Salah Bilici Kitabevi, ts.
- Nesefî, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed. *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*. Beyrut: Daru İbn-i Kesir, 1999.
- Racihî, Abduh. *et-Tatbiku'n-Nehavi*. Beyrut: en-Nehdatu'l-Arabiyye, 2004.
- Râvî, Kazım Fethi, 'Esalibu't-Tevkid fi'l-Kur'âni'l-Kerim/Kur'ân-ı Kerim'de Te'kid Üslupları'. Çeviren: Hasan Keskin, *CÜİF Dergisi*, c. 6, sy. 1, (2002): 133-173.
- Suyûtî, Celaleddin Abdurrahman. *el-İtkan fi Ulumi'l-Kur'ân*. Tahkik: Said Mendub, Lübnan: Daru'l-Fikr, 1996.
- Zemaşerî, Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf'an Hakâ'iki Gavâmizi't-Tenzil ve 'Uyûni'l-Ekâvil fi Vücûhi't-Te'vil*, Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, 2003.
- Zürkanî, Muhammed Abdulazim. *Menahilu'l-İrfan*. Beyrut: Daru'l-Kutub'i-Arabiyye, 1995.
- Zerkeşi, Muhammed b. Abdullah. *el-Burhan fi Ulumi'l-Kur'ân*. Tahkik: Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, Kahire: Daru't-Turas, 1984.